

→ RÖPORTAJLAR: Gülder DEMİR - gulder.demir@dunya.com

VAHAP MUNYAR:

"Adı gibi projenin aslı da çok güzel"

TOBB Türkiye Medya ve İletişim Sektör Meclisi Başkanı ve Hürriyet Gazetesi Ekonomi Müdürü Vahap Munyar: "TOBB'un burada üstlendiği bir görev de giderek projeyi uluslararası arenaya da taşımak oluyor."

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) Başkanı M. Rifat Hisarcıklıoğlu, Filistin Ticaret, Sanayi ve Tarım Odaları Federasyonu Başkanı Ahmet Haşim Zügayir, TOBB Başkan Yardımcısı Nejat Koçer, TOBB Yönetim Kurulu Üyesi Mustafa Yardımcı, Türkiye'nin Filistin Özel Koordinatörü Vehbi Dinçerler, TEPAV Direktörü Prof. Güven Sak'tan oluşan heyet Altıncı Ankara Forumu toplantısı için İsrail ve Filistin'de bir dizi temas gerçekleştirdi. Altıncı Ankara Forumu toplantılarını Türkiye'den giden gaze-

teciler de yakından izledi. Hürriyet Gazetesi Ekonomi Müdürü, TOBB Türkiye Medya ve İletişim Sektör Meclisi Başkanı Vahap Munyar, Ankara Forumu'nun, 2004 yılı Aralık ayında dönemin Dışişleri Bakanı Abdullah Gül'ün bölgeyi ziyareti sırasında gündeme geldiğini ve ilk toplantının Nisan 2005'te Ankara'da yapıldığı günden bu yana haber olarak takip ettiğini belirterek Altıncı Ankara Forumuna yönelik izlenimlerini Ekonomik Forum Dergisi için değerlendirdi

● **Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nin (TOBB) Ankara Formu'nun altıncı toplantısını kısaca değerlendirebilir misiniz?**

TOBB-BİS (Barış İçin Sanayi) projesini bu kadar yakından izlememiştim. Ankara Forumu, kurulacak organize sanayi bölgeleriyle bir yandan ekonomik sıkıntılar yaşayan Filistinlileri iş alanlarına kavuşturmayı amaçlarken, diğer taraftan da bu sürecin Filistin ile İsrail arasında kalıcı barış sağlanmasına katkıda bulunmayı hedefliyor. Adı gibi projenin aslı da çok güzel. Bir araya gelmeleri söz konusu olmayan Filistin ve İsrail'in iş dünyası örgütleri arasında ortak platform oluşturulması bir aşamadır. İsrail ve Filistin oda başkanlarının aynı otobüse bindiklerini gözümle gördüm. Bu belki çok fantastik gelebilir, sadece görüntü denebilir, ama bence bu bir aşama. İnsan ilişkilerinin bu noktaya gelmesi en azından umut veriyor. Bilindiği gibi bölge çok zor bir bölge ve Filistin'in de kendi içinde sorunları var. Filistin'in şu andaki mevcut yönetimi "Barış İçin Sanayi" projesine, hatta belki İsrail ile barışa sıcak bakıyor.

● **Forumun ilk toplantısından itibaren Gazze'de bulunan Erez Organize Sanayi Bölgesi'nin devre dışı kalmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?**

Seçimlerde Hamas'ın ağırlıklı çıkması ile birlikte Gazze tümüyle Hamas'ın kontrolüne geçince, özellikle bu proje için Erez Sanayi Bölgesi'nin ilk nokta olarak seçilmesi Ankara Forumu'nu buzdolabına kaldırma noktasına getirmişti. Çünkü Gazze'de Hamas hâkimiyeti nedeniyle Filistin'in mevcut hükümeti oraya çok fazla müdahale edemiyor. Dolayısıyla Altıncı Ankara Forumu'nda yeni bir iki yer daha gündeme getirildi. Cenin Bölgesi'ndeki Jalameh ile Tarqumia. Filistin yönetimi bu iki noktadan biri belki de ikisini birden olabilir, biz de kabul ediyoruz dediler. Yeniden oralar için fizibilite çalışmaları yapılacak. Kurulabilir mi? Aslında kurulması çok zor, eğer kurulabilirse bence bir mucize gerçekleşecek. Toplantılar bitiyor örneğin Filistin tarafıyla sohbete dalıyorsunuz , Filistin Ticaret Odası Başkanı "herhalde benim ömrüm yetmez bu işlere" diyor. Bu işin lokomotifini üstlenmiş adam bile çok inanarak yapmıyor, ama yine de projenin arkasında duruyor. Belki süre uzayabilir, umutsuzluklar olabilir yine de bir araya gelmelerini olumlu buluyorum.

● **Quartet Koordinatörü ve İngiltere'nin Eski Başbakanı Tony Blair ile görüşmeler projenin olabilirliğini güçlendirmiyor mu?**

Tony Blair her şeyden önce görevde yeni. Daha önce aynı görevi Dünya Bankası Eski Başkanı James Wolfensohn yürütüyordu ve konuyu yakından izlediği için projeyi çok iyi biliyordu. Hatta projeyi duyunca Ortadoğu'ya giderken TOBB Başkanı Rifat Hisarcıklıoğlu ile Ankara Havaalanı'nda bir-iki saat görüşme talebinde bulunuyor. Bu sürpriz görüşme için acil bir toplantı organize ediliyor ve görüşüyorlar. Wolfensohn, "Benim çantamda Ortadoğu'daki sorunları çözmede kullanabileceğim üç milyar dolar var, sizin bu proje de çok güzel, mutlaka gerçekleştirelim" diyor. Tony Blair yeni olduğu için görüşünü daha net oluşturabilmiş değil. "Tam benim aradığım proje bu" dedi, notlarını aldı, tekrar taraflarla görüşüp, yani Ortadoğu dörtlüsü tarafları ABD, AB, Rusya ve BM'ye bu konudaki görüşlerini aktaracak. Projeye çok sıcak baktığını söyleyebilirim. Ayrıca Ortadoğu Dörtlüsü diye geçen dörtlünün temsilcisi olarak bu görüşmeyi yapması

Bu projenin temelinde buradan çıkacak ürünlerin bütün dünya ülkelerine gümrüksüz girişi söz konusu olacak. Bütün dünya ülkeleri ile serbest ticaret anlaşması yapılması gerekecek veya özel statü uygulanacak"

projeyi uluslararası boyuta taşıyor. Nitekim İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Peres, "İsrail'in de içinde olduğu bir olayda bir Müslüman ülkeye inisiyatif veriyoruz ve sizi çözümün bir odağı olarak görüyoruz" dedi. TOBB'un burada üstlendiği bir görev de giderek projeyi uluslararası arenaya da taşımak oluyor.

Hemen belirtmeliyim ki, "Ankara Forumu" denildiğinde insanlara pek anlamlı gelmiyor ancak "Barış İçin Sanayi Projesi" denildiğinde çok şey anlatıyor. Tabii bir de TOBB siyasi olarak yapmadığı için çok anlamlı bulunuyor. Türkiye Ortadoğu'da sorunu çözmek için bir numaralı ülke gibi gösterilirse Amerika bundan rahatsız olabilir. Veya AB, Rusya rahatsızlık duyabilir. Türkiye Odalar Borsalar Birliği'nin inisiyatifinde daha çok işadamlarının örgütlediği bir şey. Cumhurbaşkanları sadece arkadan destek veren bir mekanizma kurulduğu için dünyanın bazı ülkelerini kızdırmak yerine destek alabilir. Bu da TOBB'a uluslararası bir görev düşmesi demek oluyor. Bir önek vereyim, Yahudi işadamlarının örgütlendiği bir işadamı örgütünün başkanı projeyi çok beğendiklerini ve ne yapabileceklerini TOBB Başkanı Rifat Bey'e soruyor. Rifat Bey de "Siz bu bölgedeki üretilecek ürünleri almayı taahhüt edin yeter. Bu bölgede Filistinli'nin üreteceği ürünü Amerika'ya alıp taşıyacaksınız ve pazarlayacaksınız, bu bile bizim için önemli bir şey" diyor. Onlar da biz bu işi memnuniyetle yaparız diyorlar.

● Güvenlik sorunu yatırımcılar için bir engel oluşturur mu?

Güvenlik sorunu çok ciddi, ortak yaşanan bölgeler olduğu gibi Filistin ve İsrailler'in ayrı yaşadığı bölgeler de var. Filistin'den bütün çıkış noktalarında İsrail'in kontrolü var. Yoldan geçmek için bile İsrailli askerlere hesap vermek durumundasınız. Dolayısıyla burada da ortaklaşa bir güvenlik şeridi oluşturulması gerekiyor. Sanayi bölgesinin kurulacağı yere göre güvenlikli yol oluşturulacak ki, o bölgeden mallar çıkarak dış dünyaya açılabilsin. Amerika'ya, Türkiye'ye veya Avrupa ülkelerine gidebilsin.

Bu projenin temelinde buradan çıkacak ürünlerin bütün dünya ülkelerine gümrüksüz girişi söz konusu olacak. Bütün dünya ülkeleri ile serbest ticaret anlaşması yapılması gerekecek veya özel statü uygulanacak. Çin ürünleri ile bu koşullarda rekabet edilebilir. Ayrıca maliyetler çok düşük olacak büyük ihtimalle. Şu anda Filistin'in yüzde 60'ı işsiz. İnsanlar aç. Türk yatırımcılar gibi diğer ülkelerden de yatırımcılar güvenlik şeridi oluşturulduktan sonra rahatlıkla gidip yatırım yapabilirler. Filistinli işadamları da yatım yapmak istiyorlar. İşadamlarının da girip çıkacağı belirlenen noktalar yeşil hat olacağı için...

● Bu proje TOBB'a ne kazandırır?

TOBB'un yürüttüğü sosyal proje gibi bakılabilir. Fakat diğer taraftan İsrail'in eli dünyada her tarafa uzanabiliyor. TOBB'un kuracağı bağlantılarla çatı altındaki üyeler yararlanacaktır, örneğin İsrail'le. Belki de yeni ortaklıklar gündeme gelebilir. Filistin için de bu söylediklerim geçerli, dünyada bölge dışında olan birçok Filistinli işadamı da var. Buna örnek olacak bir olayı da yaşadık. Filistin Ticaret ve Sanayi Odası'nın Başkanı'nın kardeşi bizi bir akşam evine çay içmeye davet etti. Kendisi ciddi işadamı. San Francisco'da yaşıyor, dokuz çoğu var. Üç kızı San Francisco'da avukat. Evi üç din açısından önemli olan bölgeye bakıyor ve buraya bir otel yaptırmak istiyor. Hatta bu konuda Rifat Bey'den yardım istedi. "Sizin İsrail'le iyi diyalogunuz var acaba benim adıma İsrailleri burada otel yaptırmam konusunda ikna edebilir misiniz" dedi. Dolayısıyla TOBB'un bu projesi Türkiye'ye önemli fırsatlar sunacaktır.

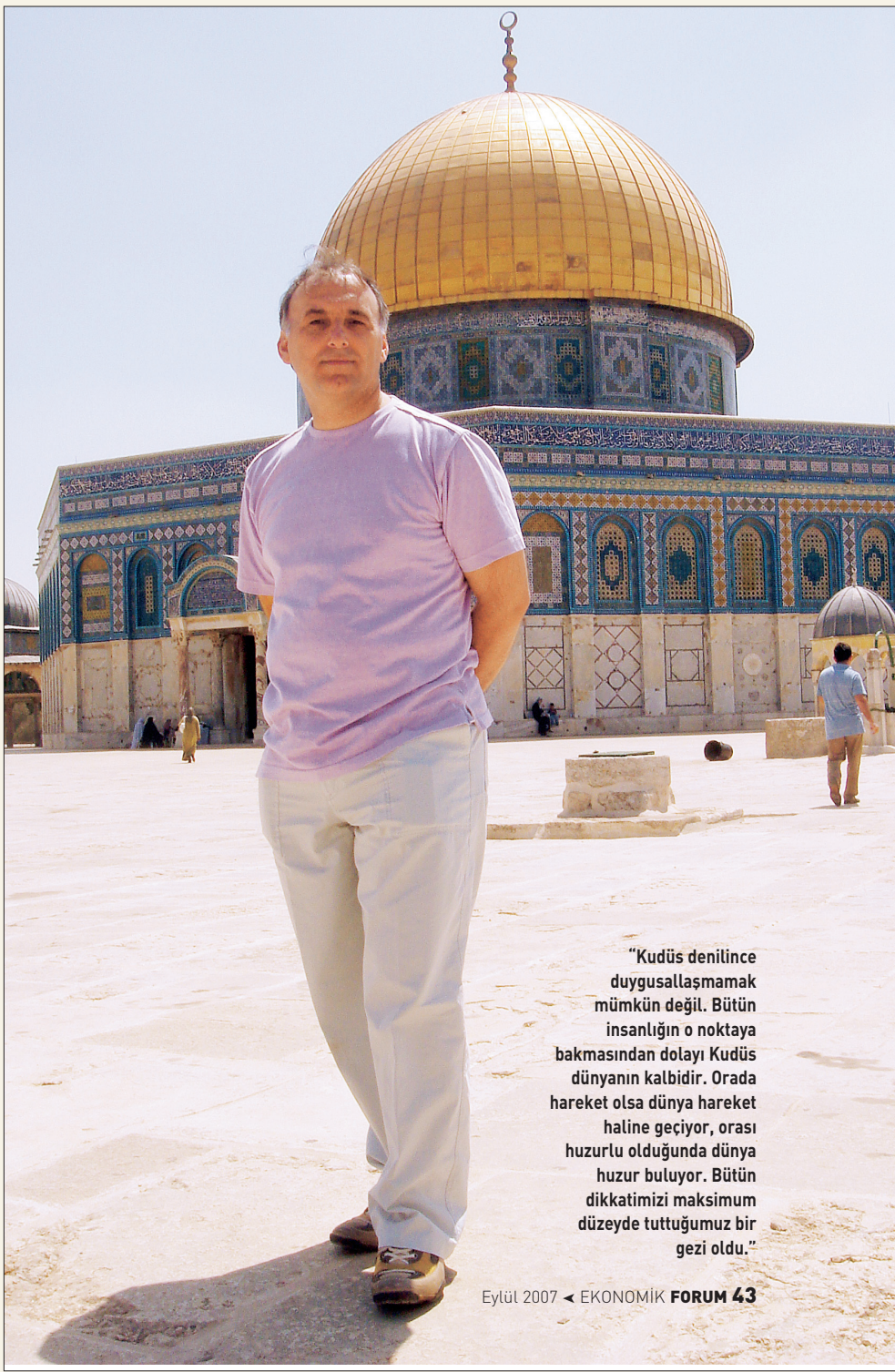
FİKRİ TÜRKEL:

"Bu proje hayata geçerse Nobel ödülü alabilir"

Zaman Gazetesi ekonomi yazarı Fikri Türkel: "Barış İçin Sanayi" projesine ortaya çıktığı dönemde büyük destek veren Abdullah Gül ile Şimon Peres, Mahmud Abbas Ankara Forumu'nun arkasındayız demişler ve şu anda üçü de devlet başkanı. Bu anlamda birinci derecede devleti temsil eden bir bakışın bu projenin arkasında olması engelleri aşmada bir avantaj"

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nin (TOBB) Altıncı Ankara Forumu'nun toplantısına yönelik izlenimlerinizi aktarır mısınız?

Altıncı Ankara Forumu'na gitmeden Erez konusunda bilgim olmasına rağmen önce bütün bu konuda yapılmış fizibilite raporları, sunumları, bölgeyle ilgili daha önce çıkmış olan haberleri okudum. Bütün bu bilgilerime rağmen iki günlük programda daha çok kesinleşen kanaatlerim oldu. Bunlardan birincisi; daha önce inandığımdan daha fazla bu projenin olması gerektiğini düşünüyorum. İkincisi; bu projenin ne kadar daha faydalı olabileceğini orada gördüm. Hem ekonomik olarak hem de sosyal olarak klasik söylemin dışında çok şey ifade edeceğini düşünüyorum. "Sanayi İçin Barış"

"Kudüs denilince duygusallaşmamak mümkün değil. Bütün insanlığın o noktaya bakmasından dolayı Kudüs dünyanın kalbidir. Orada hareket olsa dünya hareket haline geçiyor, orası huzurlu olduğunda dünya huzur buluyor. Bütün dikkatimizi maksimum düzeyde tuttuğumuz bir gezi oldu."

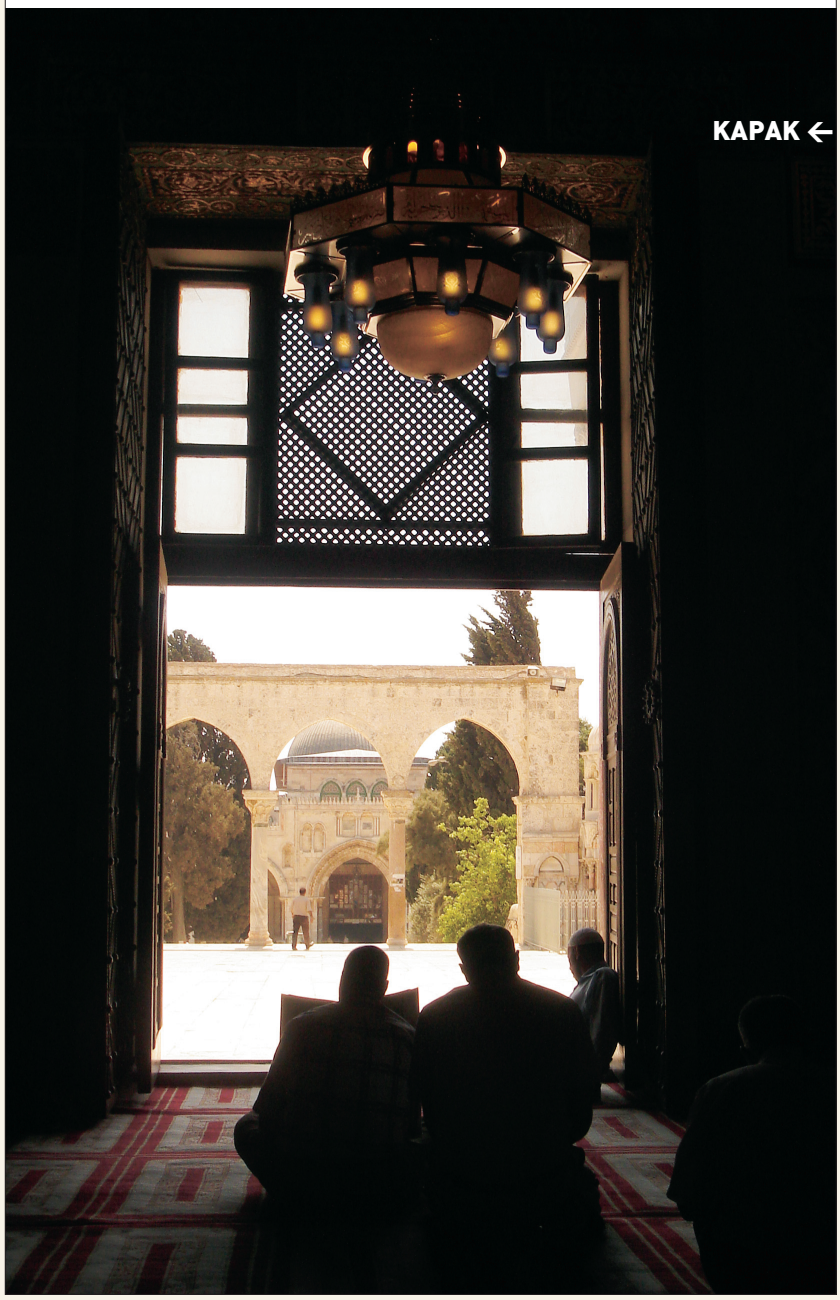

(Soldan Sağa) Sabah Gazetesi Ekonomi Yazarı Okan Müderrisoğlu, TOBB Yönetim Kurulu Üyesi Mustafa Yardımcı, TOBB ve Ankara Forumu Başkanı M. Rifat Hisarcıklıoğlu, TOBB Başkan Yardımcısı ve Gaziantep Sanayi Odası Başkanı Nejat Koçer, TOBB Türkiye İletişim ve Medya Sektör Meclisi Başkanı ve Hürriyet Gazetesi Ekonomi Müdürü Vahap Munyar, Zaman Gazetesi Ekonomi Yazarı Fikri Türkel.

projesi, İsrail ve Filistinliler'in sorunlarının "kaşınmaması" noktasında minimize edildiği bir alan ve Ankara Forumu bu bağlamda çok önemli bir misyon ifade ediyor. TOBB'un, Ankara Forumu ile Türk işadamlarına ve hatta dünya işadamlarına yansıtacağı inanılmaz değerler var. Maddi, manevi, siyasi her türlü değeri kast ediyorum. Bu projenin arkasında bir devlet veya siyasi iktidar olsa, o zaman o iktidarın diğer argümanları projenin sağlıklı yürümesine engel olabilir. Burada çıplak bir mesaj var; bölgede işsizlik var istihdam sağlanmalı, burada iş oluşturup insanların karınlarının doyması gerek. Yani on bin kişi doğrudan yüz bin kişi dolaylı olarak buradan ekmek yiyecek. Yüzde altmış işsizliğin oluğu yerden bahsediyoruz. Bu bağlamda çok insancıl bir proje. Ekonomik bir oluşumun, ekonomi ile ilgili proje yürütmesi tamamen ön yargılardan uzak olarak değerlendiriliyor. Siyasi bir oluşum bunu yapmaya kalksa, arkasında ne gibi siyasi emeller var diye düşünülür. Bu nedenle Erez olmuş, yok biraz kuzeyde veya güneyde başka bir yer olmuş bu anlamıyla önemli değil. Önemli olan o coğrafyanın içinde, bir yerde olması çok doğru ve sağlıklı. Hatta benim şöyle bir gözlemim var. Bu proje hayata geçerse Nobel ödülü alabilir. Emin olun bu kadar etkili bir proje. Çünkü oluşumuyla birlikte barışa yönelik adımları da kesin etkileyecek bir proje. Dünyanın birçok yerinde her zaman birtakım oluşumlar oluyor. Fakat bu proje çok daha somut, ayakları olan, fizibıl bir şey. Zaten Erez ile ilgili fizibilite çalışmaları yapılmıştı. Yeni bölgeler ile fizibilite çalışmaları yapıldığında görülecektir ki, az bir çalışmayla, bütçe ile çok büyük artılar oluşturulabilinecek.

● Sizce "Sanayi İçin Barış" projesinin önündeki engeller neler?

Bu proje altın tepsiyle sunulmuş kek veya hediye değil. Yani her şey hazır ağzınıza atacağınız bir lokma değil. Bölgenin bazı zorlukları, riskleri var. Zaten şimdiye kadar bunlar öne çıktığı için adım atılmamış, kolay olsaydı şimdiye kadar bu bölge için beş-altı proje ortaya atılırdı. Almanlar bir dönem Cenin Bölgesi'nde benzeri bir proje için girişimde bulunmuşlar. Ancak Alman Devleti bile bunu hayata geçirmekte zorlandığı için bırakmış. Kolay bir iş değil. Uluslararası nitelikte bir proje olarak Amerika'dan Japonya'ya, Türkiye'den İsrail'e, Filistin'den Arap dünyasına kadar yatırımcıların geleceği, yatırım yapacağı, dünyaya rahatlıkla mal satmak için üretim yapacağı nokta. Gümrüksüz kotasız mal satma söz konusu. Zorlukların en büyüğü Ortadoğu'daki ilişkilerin çıkmaza girmesiyle bağlantılı. "Barış İçin Sanayi" projesine ortaya çıktığı dönemde büyük destek veren Abdullah Gül ile Şimon Pe-

res, Mahmud Abbas Ankara Forumu'nun arkasındayız demişler ve şu anda üçü de devlet başkanı. Bu anlamda birinci derecede devleti temsil eden bir bakışın bu projenin arkasında olması biraz önce söylediğim engeli çözebilecek bir avantaj.

Bir diğer zorluk, limana olan mesafe. İster Cenin'de olsun ister Tarkumiya'da limana olan mesafeden Gazze'ye doğru bir yol olması gerekiyor. TOBB Başkanı Hisarcıklıoğlu bunu ticari garanti olarak istedi. Uluslararası bir ticaret yapılmazsa bu proje fizibıl hale gelmez. Fizıbıl hale gelebilmesi için de ihracatta İsrail ürünlerine uygulanan ticaret normları uygulanması gerekiyor. Mecburen İsrail limanı kullanılacağı için ve İsrail'den de giriş çıkışın sağlanması için bunun olması gerekiyor. Ancak bu diplomatik bir sorun olduğu kadar çok önemli bir ticari karardır. Zorluklardan biri de bu.

● Proje hayata geçmeden bugünden yapılması gereken nedir?

Muhtemel yatırım alanlarıyla ilgili Filistin'de veya İsrail'de eş zamanlı olarak insan kaynakları açısından eğitim çalışmalarına başlanması gerekiyor. Bu eğitim kursları Türkiye'deki meslek örgütleri bünyesinde de yapılabilir. Esasında insan kaynağı olarak genç bir nüfusa sahipler, özellikle bilgi işlem teknolojilerinde. Buna karşı uluslararası şirketlerde, yapılarda çalışma deneyimleri olmadığı için, proje devam ederken insanların eğitimine yönelik eş zamanlı çalışmaların da başlaması gerekiyor. Bunun yapılanmayı ve yapılaşmayı hızlandıracağını düşünüyorum. Çünkü her bir insan çevresine pozitif bir enerji verir. TOBB Erez'de veya Cenin'de veya Tarkumiya'da çalışacak. Bundan daha büyük toplumsal baskı olamaz.

● Erez Organize Sanayi Bölgesi'nin devre dışı kalmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Erez tarihi akışına bırakıldı, iptal edilmedi. Bölgenin kendi içinde güvenlik sorunu var. Dış güvenliği devletlerin sağlaması gerekir ki ben bundan bahsetmiyorum. Şehir içindeki yapılanmanın güvenliğini sağlamak için insanların eğitimi gerekiyor. Bugün özel güvenlik dediğimiz şey son derece profesyonel insanlardan oluşan bir yapı. Özellikle güvenliğin şimdiden yetiştirilmesi gerekiyor ve bunların bir-iki aylık insan eğitimi gibi değil daha uzun süreli eğitime tabi tutulmaları gerekiyor. Sanırım iç güvenlik Türkiye'ye kalacak gibi görünüyor.

● Bölge yatırımcılar açısından değerlendirildiğinde hangi yatırımcılar için uygun?

Bölgeye öncelikle KOBİ'lerin gelmesi gerektiğini düşünüyorum, çünkü girişimci, esnek hareket eden, hızlı olan KOBİ'ler. Bu işin oluşum sürecinde dünyaya yönelik imaj çalışmaları, lansmanı yapılırsa bölgeye yatırımcı çekeceği gibi uluslararası büyük şirketler de bölgeye gelecektir. Tony Blair'ın bu proje ile ilgilenmesi sonuçta Ortadoğu Dörtlüsü ülke yatırımcılarını bölgeye yönlendirecek anlamı taşımakta. Benim oraya gittiğimde bakış açım çok değişti. Doğru ya da yanlış bir söylenti ortaya çıkıyorsa mutlaka arkasında bir gerçeklik payı vardır. Oradaki söylentilere göre Movenpick Ramallah'ta otel yapma kararı almış. Ramallah denildiğinde kamuoyunda bir imajı var. Uluslararası otel zincirlerinin girdiği yere diğer şirketler de girer.

● Bu projenin Türk ticaretine katkısı ne olacaktır?

Son 20-25 yıldır Türkiye inanılmaz bir açılım gösterdi, ama yetersiz. Çünkü bizim dış ticaretimizi yapan 40 bin kişi var, 50 bin kişi değil. TOBB başta olmak üzere diğer mesleki sivil toplum örgütlerimiz üyelerini dünyaya açma konusunda gayretli olmalılar. Bu anlamda da TOBB'un bu konudaki adımını çok olumlu buluyorum. Hatta TOBB Başkanı Rifat Hisarcıklıoğlu'na da şunları söyledim: "Başkan bu proje olursa yarın öbür gün Pakistan'dan, Batı Trakya'dan, Afrika'dan da böyle talepler size gelecektir, buna şimdiden hazır olun."

Sonuç olarak beden dili üzerine eğitim almış bir kişiyim. Çok rahatlıkla şunu söyleyebilirim Altıncı Ankara Forumu toplantılarında insanların birbirlerine verdikleri mesaj çok olumluydu.